

Noor Asharaf

Assistant Professor (Guest Faculty)

Dept. of Persian, MMHAPU, PATNA

Email: ashrafjnu@gmail.com

E-Content

Sem-1, Paper code: 102

Persian (M A)

Topic: Ghaznavid Dynasty

سبکتگین، داماد آلپ تگین و بنیانگذار امپراتوری غزنوی، با تصرف قلمرو سامانیان، لایکها، کابل شاهیان که بیشتر مناطق فعلی افغانستان و پاکستان می شود، گسترش دودمان نو بنیاد غزنوی را آغاز کرد. مورخ قرن شانزدهم، محمدقاسم فرشته، نسب سبکتگین را از نسل پادشاهان ساسانی ثبت می کند. دودمان غزنوی یا غزنویان (۹۷۵-۱۱۸۷ م) یک سلسله ترک تبار، پارسی گوی و مسلمان در بخش های شرقی ایران بزرگ به ویژه فرارود و خراسان بزرگ بود.

ابوالقاسم محمود پسر دوم سبکتگین مشهور به سلطان محمود غزنوی در سال ۳۸۷ هـ ق، پس از خلع اسماعیل برادرش، در غزنی اعلان سلطنت کرده و سلطان دودمان غزنوی گردید. وی در ادامه فتوحات پدرش سرزمین سامانیان را الی آمودریا، سرزمین کابل شاهیان از جمله پادشاهی اسماعیلیان مولتان، سرزمین راجه های سند، و همچنین برخی از مناطق بویه را به اتمام رساند. سلطان محمود که اولین فرمانروای مستقل و بزرگ ترین فرد خاندان غزنوی بود، به جنگاوری و بی باکی و کثرت فتوحات و شکوه دربار در تاریخ اسلام، مخصوصاً غزوات او در هند و غنایمی که از آنجا آورده مشهور است. وی نخستین فرمانروا در قلمرو خلافت اسلامی بود که به خود عنوان «سلطان» داد تا استقلال خود را از دستگاه خلافت نشان دهد. هر چند خلیفه فقط لقب امیر را برای او پذیرفته بود.

وی شهر غزنی را به مرکز حکومت خود که شامل کشورهای کنونی افغانستان، شمال غرب هند، قسمتی از پاکستان و شرق ایران می شد، تبدیل کرد. سلطان محمود فتوحات خود را به غرب و شمال ایران گسترش

داد و در سال ۱۰۲۹ به ری لشکر کشید، حاکم آن (مجدالدوله دیلمی) را خلع کرد و حملات خود را به شمال غربی ایران ادامه داد، بنابراین او قدرتمندترین و گسترده‌ترین امپراتوری شناخته شده در جهان اسلام از زمان خلافت عباسی را تشکیل داده است. ثروتی که از لشکرکشی‌های هند محمود به غزنی آورده می‌شد بسیار زیاد بود و مورخان مثل ابوالفضل بیهقی و شاعرانی مثل فردوسی توصیف درخشانی از عظمت پایتخت و حمایت شگرف فاتح غزنوی از ادبیات ارائه می‌دهند. محمود در سال ۴۲۰هـ ق درگذشت. گستره قلمرو امپراتور غزنوی در پایان سلطنت سلطان محمود از ری در غرب به سمرقند در شمال شرق و از دریای خزر در شمال غرب تا یمن در جنوب غرب و هندوستان در جنوب شرق بود.

بعد از مرگ محمود برای به حکومت رسیدن میان دو پسرش یعنی محمد و مسعود اختلاف به وجود آمد و بعد از کشمکش‌هایی مسعود توانست پیروز شود. در این زمان کارگزاران دستگاه غزنوی به دو دسته تقسیم شده بودند یک دسته پدربیان یعنی طرفداران سلطان محمود و دیگران پسران که هواداران مسعود بودند. امپراتوری غزنوی به مدت ۱۵۷ سال توسط جانشینان سلطان محمود اداره می‌شد. امپراتوری سلجوقی که در حال گسترش بود بیشتر در غرب غزنویان تحرکات داشت. غوریان در سال ۵۴۵ غزنی را تصرف کردند و معزالدین محمد غوری خسرو ملک آخرین سلطان غزنویان را در سال ۵۸۳ در لاهور شکست داده امپراطوری بزرگ غزنویان را سرنگون نمود.

معماری غزنویان تا حدودی برگرفته از ادامه یافته سامانیان است. چرا که در واقع اجداد غزنویان پرورش یافته مکتب سامانیان بوده‌اند. در مورد معماری غزنویان باید به این مورد اشاره کرد که بیشتر آثار این دوران بر اثر گذشت زمان از بین رفته‌اند تاریخ بیهقی به وجد بسیاری از باغ‌ها و کوشک‌ها در شهرهای مختلف این دوران اشاره می‌کند که به دست شاهان این سلسله مخصوصاً سلطان محمود و پسرش مسعود ساخته شده‌اند. به غیر از پادشاهان غزنوی امرا و شخصیت‌های مهم درباری و لشکری هم بودند که خانه و باغ‌های بسیار بزرگی در شهرهای مختلف داشتند.